

14/5

65

Österrikes parlamentarism

och partisystem präglas av en enastående stabilitet. Efter andra världskriget har de båda jämnstarka partier som tillsammans har en överväldigande majoritet bland folket — folkpartiet och socialisterna — regerat tillsammans. Vid valet går i regel omväxlande det ena och det andra av dessa partier framåt. Denna gång var det socialisternas tur att notera en, visserligen ganska obetydlig, framgång, medan folkpartiet relativt sett gick något tillbaka. Folkpartiet fick nämligen vid de nu hållna valet endast 79 platser mot tidigare 82, medan socialisterna vann fyra nya platser och i det hela erövrade 78 mandat. Bland väljarna hade socialisterna något flera röster, men trots proportionalismen fick alltså folkpartiet ett mandat mera. Den socialistiska framgången sammanhänger tydligen med att kommunisterna nu försvunnit ur parlamentet; de förlorade en fjärdedel av sina väljare och sina tre mandat. Frihetspartiet, som representerar en mer allmänt liberal och mot statsingripanden kritisk uppfattning än de båda stora partierna, ökade sitt mandatantal från sex till åtta, men gick mindre starkt framåt än man inom partiet hoppats och många även utanför partiet antagit.

Alla partierna är besvikna över valutgången, även socialisterna, som av en tillfällighet inte fick flera mandat än folkpartiet och alltså inte kan göra anspråk på att besätta kanslersposten. Man utgår allmänt från att en ny samlingsregering av folkpartiet och socialisterna skall bildas, men sannolikt kommer regeringsbildningen att ta än längre tid än vanligt. Socialisterna begär starkare

representation i regeringen och större hänsynstagande till sina synpunkter än tidigare, och detta gör det extra besvärligt att utförva den ingående koalitionsakt som enligt praxis skall vara grundvalen för den efter ett nyval tillträdande regeringens arbete.

D • N

15/5 1959

Pensionsbeslutet och framtiden

Om ni vinner kommer vi att fortsätta striden och med all kraft verka för upprivande av det beslut som nu fattas: detta har varit ett ledmotiv i såväl regeringsidans som oppositionens deklarationer i pensionsdebatten. Kritikerna av den nu beslutade pensionsreformen förenade sådana uttalanden med förklaringar om att det var stridande mot god demokratisk ordning att genomföra ett så genomgripande förslag med så ytterligt knapp majoritet. Sådana hotelser och anklagelser har inte varit ovanliga i den parlamentariska demokratins historia. Men de har varit sällsynta i Sverige; kanske får man gå tillbaka till striden om arbetsdomstolen 1928 och socialdemokratins motstånd mot den nya lagen — nu godtagen av alla — för att finna något liknande. Var hotelserna allvarligt menade, skall de nu från oppositionens sida bli en rikt-punkt för propaganda och förslag, är anklagelserna för bristande demokratisk hänsyn befogade?

Låt oss först stanna vid den sistnämnda frågan. Ett parlamentariskt läge, som vi förgäves sökt finna en motsvarighet till i sådana länder, har lett till att en stor social reform beslutats med en enda rösts övervikt. Det vore orimligt att bestrida att denna situation är olycklig. Men en annan sak är om den innebär ett avsteg från demokratiska grundsatsen. Utan tvivel finns fall då ett majoritetsbeslut kan stämplas på detta sätt, då det innefattar ett övergrepp mot minoriteten genom att dess möjligheter att hävda sin ståndpunkt för framtiden begränsas eller genom att kravet på försök att nå uppgörelser åsidosätts.

Något sådant har enligt vår mening inte förekommit i detta fall. Anklagelserna är billiga och falsk demagogi. Ett sådant övergrepp som minskar minoritetens rättigheter är uppenbarligen inte för handen. Kan det då med fog påstås att majoriteten genom att inte verka för en uppgörelse brutit mot demokratins spelregler? Visst kunde socialdemokratin ha gått

längre i sina samförståndssträvanden. Men det väsentliga är att en kompromiss av mera allmänäckvidd i detta fall titt sig omöjlig. Inte främst därför att folkpartiet vid skilda tillfällen under det senaste året sagt nej till förhandlingar och hållit på sin egen linje minst lika hårdnackat som socialdemokratin hållit på sin. Utan främst därför att den princip om en jämfäst pension, som drivits av de båda nämnda partierna, sedan åratal bestämt avisats av högern och centern. 1958 års partiöverläggningar visade inte blott omöjligheten av ett allmänt samförstånd, de visade också omöjligheten av ett samförstånd inom oppositionen. Ett avslag på regeringspropositionen i år skulle inte ha fört en medlande lösning närmare, ty de tre opponerande partierna enades inte om annat än att rösta för avslag — och deras inbördes beskyllningar för taktiskt spel och bristande samarbetsvilja trängdes med de gemensamma anklagelserna mot regeringen. Att i ett sådant läge regeringen tog chansen av ett positivt beslut på sin egen linje kan blott av det förblindade partisinet beskrivas som ett avsteg från demokratin.

Det är från dessa utgångs-

punkter möjligheterna för framtiden bör diskuteras. Skulle socialdemokratin ha förlorat, hade utan tvivel partiet och Landsorganisationen fullföljt sin kampanj. Ty pensionskravet är, vad än motståndarna må säga, en hjärtesak för många hundra tusen arbetare. Är oviljan mot lagfästa och obligatoriska pensioner på samma sätt en hjärtesak för oppositionen? Vi tror inte att så är fallet, vi kan inte tro att förbittringen över pensionerna — inom grupper som i huvudsak redan är tillförsäkrade trygghet på sin ålderdom — har samma hetta som önskan att få pensioner hos dem som saknar sådan trygghet. Vi hoppas och tror att de tre demokratiska partierna skall inse detta, att de visserligen skall verka för att i skilda punkter revidera det fattade beslutet, men att de inte skall satsa på att genom en agitation i stor stil få beslutet upprivet. Vi hoppas det för deras egen skull, ty en sådan taktik skulle säkra den socialdemokratiska dominansen i Sverige; vi hoppas det för landets skull, ty denna handlingslinje skulle söndra folket och skärpa de kvardröjande klassmotsättningar som vi alla vill utplåna.

Faran är att taktiken kan ta överhand. Sannolikt kan de negativt inställda partierna, särskilt högern, vinna en del röster genom hets mot pensionsreformen — inte på socialdemokratiens men väl på folkpartiets bekostnad. Och sannolikt kan de på detta sätt driva folkpartiet med sig — liksom de gjort det under det senaste året — därför att detta parti i sin skräck för att ytterligare förlora åt höger är berett att konkurrera med högern i negativism. Resultatet av en sådan utveckling blir en hårdare och mera högerbetonad opposition och ett stärkande av regeringens ställning; folkpartiets radikaler — och sådana finns ännu — kommer inte att följa partiledningen i högerns fotspår.

Vad man i detta av taktik och valspekulationer förgiftade läge borde kunna räkna med

är i första rummet en självövertäring inom högerns ledning. Partiet har en stor uppgift just nu i svensk politik; den ligger på det plan där partiet tidigare gjort sina stora insatser, den gäller försvaret. Kan man inte avstå från några tiotusental nya röster och något tiotal nya mandat dels i insikt om att man ändå aldrig når majoriteten, dels i känsla av att detta avstående medför ökade möjligheter att nå det väsentliga, ett någorlunda effektivt för svar? Att i denna tid söka egga till strid i pensionsfrågan i stället för till samling i vår verkliga livsfråga är dålig demokratisk och dålig nationell politik.

Klassegoism

Under dessa dagar har talats mycket om den klassegoism, den hänsynslösa vilja att tillgodose sina egna intressen, som ligger bakom den beslutade pensionsreformen. Det ligger en hel del sanning i detta tal. Visst är det egoism som leder till att en enskild person vill ha pension; visst kan man kalla det klassegoism om en stor grupp av människor samfällt begär pensioner. Vi vill väl alla, även om vi har det bra, gärna få högre inkomster, bättre bostäder, mera fritid — naturligtvis är det egoism, det är inte tu tal om den saken.

Som skäl mot sociala reformer är denna förebräelse för egoism gammal och känd. Den framfördes då arbetarna krävde åtta timmars arbetsdag, då förslag framställdes om ålderdomspensionering, då skatterna gjordes starkt progressiva. Att beskylla dem som begär att få det bättre för egoism har alltid varit naturligt för dem som redan nått den ställning som de andra eftersträvar.

Men om klassegoism finns hos dem som inte har och nu vill ha pensioner, kan man, tycks det, tala om klassegoism även hos dem som har ålderdomen tryggad men är mot pensioner för de andra. Undersökningar efter folkomröstningen 1957 visade att detta i stort sett är läget, och ingen tror väl att det saknas sammanhang mellan den egna ställningen och hållningen i pensionsfrågan. Men för motståndarna till sociala reformer är det omöjligt att använda argumentet att "vi har det redan bra

och är inte angelägna om att andra skall få det bättre". Det låter för fullt, ja, det är för fullt för att man skall klart tänka ut det. Därför har de konservativa ständigt byggt sitt motstånd på andra skäl. Åtta timmars arbetsdag, sade de som hade sex eller sju timmar, är farlig; det försvagar vår produktion och sänker därför standarden just hos de grupper som kräver reformen. På liknande linjer har det alltid resonerats; de nöjda finner att den reform som de missnöjda begär motverkar sitt eget syfte — man säger alltså nej inte av klassegoism, utan av omsorg om de sämre lottade.

Pinsamma uttryck för detta sorts tänkande har överflödat i debatten. Man har rent av räkat in på sådana irrvägar att högerns ledare kunde allvarligt oro sig över att en rad förtjänta och namngivna personer på grund av hög ålder inte fick vara med om de nya pensionerna — utan att säga ett ord om att miljoner fattiga svenskar fått och får nöja sig med en notoriskt otillräcklig ålderspension. Det hemska är att säkerligen många människor tar dylika argument på allvar; deras synvidd är så bestämd av deras egna omedelbara intressen att de godtar allt som bjuds för att pansra samvetet.